انب - Mango

نئين باغ لڳائڻ لاءِ سڀ کان پهرين جنهن زمين ۾ باغ لڳائڻو هجي ان زمين جي مٽي چڪاس ڪرائڻ گهرجي. مٽي چڪاس لاءِ زراعت کاتي حڪومت سنڌ جون مٽي ۽ پاڻي جي چڪاس واريون ليبارٽريون اڪثر ڪري هر ضلعي ۾ موجود آهن. جتان آسانيءَ سان پنهنجي زمين جي مٽي چڪاس ڪرائي سگهجي ٿي.
مٽيءَ جي چڪاس مان پتو پوندو ته اها زمين انبن جي باغ لاءِ ڪيتري مناسب آهي ۽ ان زمين کي ڪهڙي طرح تيار ڪري باغ لڳائجي. ان کان علاوه ڪهڙا ۽ ڪيتري مقدار ۾ ياڻ ڏيڻ گهرجن.

باغ لڳائڻ جو وقت:

باغباني جون مدون:

1. بهار جي موسم (فيبروري کان مارچ)	2. سرءُ جي موسم (آگسٽ کان سيپٽمبر)

بهار جي موسم ۾ انبن جو باغ لڳائڻ نسبتا بهتر خيال ڪيو وڃي ٿو. ان موسم ۾ ٻوٽو سٽل هوندو آهي. ۽ نرسري کان باغ لڳائڻ واري زمين ۾ منتقل ڪرڻ سان نقصان جو انديشو گهٽ ۾ گهٽ هوندو آهي.
پر منتقليءَ جي ڪجھ عرصي ڪانپوءِ گرم ۽ خشڪ موسم شروع ٿي ويندي آهي. جنهن ۾ انهن ننڍين ٻڪين جي حفاظت ۽ پاڻيءَ جي ضرورت جو خيال رکڻ گهرجي. ته جيئن گرم موسمي اثر ۽ پاڻي جي کوٽ سبب مري نه وڃن.
اهڙي طرح وري سرديءَ جي موسم شروع ٿيڻ ۽ پاري پوڻ کان پهرين ٻوٽا زمين ۾ پنهنجون پاڙون مضبوط ڪري وٺندا آهن. جنهن جي ڪري انهن ۾ پاري کان بچاءُ جي طاقت ججهي ٿي ويندي آهي. پر پوءِ به پاري پوڻ وارن ڏينهن ۾ حفاظت جي ڪاڻ ننڍن ٻوٽن کي ڍڪڻ گهرجي.
باغ جو سٽاءُ: انبن جي باغ لڳائڻ لاءِ قطار کان قطار ۽ ٻڪي کان ٻڪيءَ جي وچ ۾ هڪ جيترو مفاصلو رکڻ گهرجي. ۽ اهڙي طريقي لڳايل باغ ۾ ان جي ننڍي عمر دوران ٻيا فصل پوکڻ ۾ به آساني ٿئي ٿي. باغ لڳائڻ وقت اهو احتياط ضروري آهي ته ننڍي قد ۽ گهٽ گهير واريون جنسون (نيلم، امر پالي، رتنا، محموده، ملڪ، سينسيشن، دسهڙي ۽ انور رتول وغيره 7x7 کان 9x9 ميٽر- 23x23 کان 30x30 فوٽ) جي مفاصلي ۽ وڏيڪ گهير واريون جنسون جهڙوڪ: لنگڙو، سنڌڙي، چونسو، فجري ۽ ثمر بهشت وغيره 12x12 ميٽر کان 40x40 فوٽن جي مفاصلي تي لڳائجن.
نين ٻڪين کي سنهين نالين ذريعي ننڍا چلها ناهي پاڻي ڏنو وڃي ته وڏيڪ بهتر آهي. چاڪاڻ ته باغن ۾ ٻيو فصل پوکي پاڻي ڏيڻ سان وڻ پاڙون پري پري هٽن ٿا. جنهن جي ڪري بعد ۾ تيار باغ وارن وڻن کي وڏيڪ خوراڪ ۽ پاڻيءَ جي گُهرج ٿئي ٿي.

چڪين جو في ايڪڙ تعداد:

7x7 ميٽر = 72 چڪيون	9x9 ميٽر= 48 چڪيون	12x12 ميٽر = 24 چڪيون

کڏا کوٽڻ ۽ چڪيون لڳائڻ:

باغ لڳائڻ لاءِ زمين ۾ نشان لڳائڻ کانپوءِ انهن جڳهن تي 3 فوٽن جا ويڪرا ۽ 3 فوٽ اونها کڏا کوٽڻ وقت کڏي جي مٿئين اڌ فوٽ جي مٽي هڪ طرف ڪري رکو. ۽ کڏن کي 3 کان 4 هفتن جي لاءِ کليل ڇڏي ڏيو ته جيئن هوا ۽ اس لڳڻ سان کڏي ۾ موجود جراثيم ختم ٿي وڃن.
کڏو پرڻ وقت مٿين حصي واري مٽي ۽ هڪ حصو ڳريل سڙيل وٿاڻ جو ڀاڻ ۽ هڪ حصو لٽ ۽ 3 ڪلوگرام سنگل سپر فاسفيٽ ۽ 3 ڪلوگرام جپسم ملائي کڏي کي زمين جي سطح کان 4 کان 6 انچ مٿي تائين ڀريو ته جيئن پاڻي ڏيڻ کانپوءِ مٽي ويهي زمين جي سطح تي بيهي. ان کانپوءِ کڏن کي پاڻي ڏيو ۽ وٽ اچڻ تي کڏن ۾ هلڪي گُڏ ڪري ٻيهر پاڻي ڏيو ۽ ٻيهر ٽ اچڻ تي کڏن کي چڪين جي مناسبت سان کوٽي انهن ۾ چڪيون ويهاريو.

ڀاڻ ڏيڻ جو طريقو:

ڀاڻ ٽڙ جي دڪي سميت هڪ فوٽ ڇڏي ڪري وڻ جي چوڌاري گهٽ ۾ گهٽ ڏيڊ ميٽر اندر ڇٽي ڳُڏ ڪجي. ۽ ڳُڏ کان پوءِ فوري پاڻي ڏجي. ڀاڻ ڏيڻ کان پهرين وڻ جي ٽڙ سان اٽڪل منو فوٽ مٽي چاڙهجي ته جيئن ٽڙ کي سڌو سنئون پاڻي نه لڳي.

انب جي باغ لاءِ ڪيميائي ڀاڻن جون سفارشون			
وڻن جي عمر	ٻور اچڻ کان اڳ	انبڙيون نهڻ کانپوءِ	انب پٽڻ کانپوءِ
2 کان 5 سال	هڪ ڪلوگرام يوريا يا پوٽا 2 ڪلوگرام امونيم نائٽريٽ	هڪ ڪلوگرام يوريا يا پوٽا 2 ڪلوگرام امونيم نائٽريٽ	30 ڪلوگرام ديسي ڀاڻ ۽ اڍائي ڪلوگرام سنگل سپرفاسفيٽ ۽ منو ڪلوگرام پوٽاش وارو ڀاڻ
5 کان 10 سال	ڏيڊ ڪلوگرام يوريا يا اڍائي ڪلوگرام امونيم نائٽريٽ ۽ هڪ ڪلوگرام پوٽاش وارو ڀاڻ	ڏيڊ ڪلوگرام يوريا يا اڍائي ڪلوگرام امونيم نائٽريٽ ۽ هڪ ڪلوگرام پوٽاش ڀاڻ	50 ڪلوگرام ديسي ڀاڻ ۽ 3 ڪلوگرام سنگل سپرفاسفيٽ ۽ هڪ ڪلوگرام پوٽاش وارو ڀاڻ

نوٽ: ڀاڻ ڏيڻ وقت زمين جي قسم کي ڌيان ۾ رکڻ گهرجي. اُن لاءِ جيڪڏهن زمين ڀلي هجي ته يوريا ڏيڻ گُهرجي ۽ جيڪڏهن زمين پڪي ۽ کُهري هجي ته اُن ۾ امونيم نائٽريٽ ڏجي.

ڦوهاري ذريعي ڀاڻ جو استعمال: انبن جي باغ جي زمين ۾ ڀاڻ ڏيڻ سان گڏ هيٺين ڀاڻن جا ٻه ڦوهارا ڦِرين ٻور اچڻ کان اڳ ۽ ٻيو انبڙيون نهڻ بعد ڪرڻ گهرجن. انهن ڀاڻن جي ڦوهاري سان نہ صرف ميوي جي معيار ۽ پيداوار ۾ اضافو ٿيندو پر وڌيڪ ٻور ۽ ميوو اچي ٿو.
پوٽاشيم نائٽريٽ (قلمي شورو) 2 ڪلوگرام، زنڪ سلفيٽ 250 گرام، فيرس سلفيٽ 200 گرام، ڪاپر سلفيٽ (نيرو توتيو) 200 گرام، بورڪ ايسڊ (سهاڳو) 100 لٽر پاڻي ۾ ملائي وڻن تي ڦوهارو ڪجي.
نوٽ: ڦوهارو ڪرڻ دوران جيڪڏهن مينهن پوڻ جو انديشو هجي تہ پوءِ ڦوهاري ڪرڻ جو وقت مئائجي ۽ ڦوهارو تڏ واري وقت تي ڪجي.

گُڏ يا ڏڙ:

گندگاهہ جي خاتمي، جيتن ۽ بيمارين جي شدت کان بچڻ ۽ زمين کي هوادار رکڻ لاءِ ضروري آهي تہ باغ ۾ گُڏ يا ڏڙ جو عمل ضرورت مطابق ڪجي. ننڍي باغ ۾ وڻن جي قطارن جي وچ ۾ روٽا ويٽر هٽي وڻن جي پير ۾ ڪوڏر سان اهڙي طرح گُڏ يا ڏڙ ڪجي جيئن وڻن جي ٿُڙن يا پاڙن کي زخم هرگز نہ رسي.
پاڻي ڏيڻ: انبن جي باغ ۾ پاڻي ٻور اچڻ کان هڪ مهينو اڳ بند ڪجي ۽ جڏهن ميوو چٽي جيترو ٿي وڃي ان ڪانپوءِ هر مهيني باقائده پاڻي ڏجي ڇو تہ ميوي جي واڌ ويجهہ لاءِ پاڻي جي ضرورت گهٽي هوندي آهي. ان ڪري سٺي پيداوار حاصل ڪرڻ لاءِ پاڻي جو صحيح ۽ وقتائتو استعمال ضروري آهي. ڀاڻ ڏيڻ وقت جلد پاڻي ڏنو وڃي تہ جيئن خوراڪي جزا جلد پاڻي ۾ ڳري جذب ٿي وڃن. پاڻيءَ جي وقفي ۾ گرمي، سردي ۽ زمين جي قسم کي بہ نظر ۾ رکڻ گهرجي.
نقصانڪار جيت ۽ انهن جو تدارڪ: انب جي وڻن تي ڪيترن ئي قسمن جا جيت حملو ڪري ڳوڙهن نڪرڻ کان وٺي ميوي پچڻ تائين نقصان پهچائين ٿا. انهن مان اهم نقصانڪار جيتن جو ذڪر هيٺ ڏجي ٿو.

انب جو مهلو يا تيلو (Mango Hopper):

هي جيت ٽڪنڊي قسم جو ٿيندو آهي. جيڪو هلڻ ۾ تمام تيز ۽ چست هوندو آهي. هن جيت جا 3 قسم ٿيندا آهن. جيڪي انبن جي نون ڳوڙهن ۽ ٻور نڪرڻ وقت حملو ڪري پنن جي واڌ ويجهہ کي ڪافي متاثر ڪن ٿا. انب جي تيلي يا مهلي جو اصل گهر انب جو ٿڙ هوندو آهي. ان لاءِ اگوات بچاءَ طور اسان کي انب جي وڻ جي ٿڙ کي چڱيءَ نموني ڦوهارو ڪرڻ گهرجي. هي جيت گهٽي گرمي يا سرديءَ جي وقت انبن جي ٿڙ جي پورن يا چوڏن جي ڦوٽن ۾ لڪي ويندو آهي. گرم جهڙالي موسم هن جيت جي واڌ ويجهہ لاءِ موزون آهي.
هن جيت جي هڪڙي مادي 60 کان 200 آنا لاهيندي آهي. آنن مان چئن کان سٽن ڏينهن اندر ٻچا نڪري ايندا آهن. هن جيت جي حملي سبب انبن ۾ ماکي جهڙو ليس دار مادو ڏسڻ ۾ ايندو جنهن تي مٽي لڳڻ ڪانپوءِ ڪاري ڳر (Sooty Mould) واري بيماري ٿي پوندي آهي. جنهن ڪري پنن ۽ ٻور جو رنگ ڪارو ٿي ويندو آهي.

نقصان جو وقت: هن جيت جو حملو سڄو سال رهي ٿو. اڪثر ڪري گهٽو حملو فيبروري کان اپريل تائين رهي ٿو، پر مينهن واري موسم ۾ جولاءِ ۽ آگسٽ تائين به ڪافي حملو رهي ٿو.

ٿرڙو (Thrips):

هي جيت رنگ جو ڪارو ۽ پورو ناسي سنهڙو لڪير وانگر هوندو آهي. هن جيت جا بالغ توڙي ٻچا پنن جي هيٺين پاسي نسن جي پرسان پنن مان رس چوسيندا آهن. حملي آور پنن تي اڇاڻ مائل پورا داغ نظر ايندا آهن. شديد حملي جي صورت ۾ پن سڪي ختم ٿي ويندا آهن. هن جيت جو حملو نون نڪتل پنن ۽ گوٺچن تي وڌيڪ نظر ايندو آهي. جنهن ڪري انب جي واڌ رڪجي ويندي آهي.

نقصان جو وقت: انبن تي هن جيت جو حملو سڄو سال رهي ٿو، پر اپريل جي آخر کان جون مهيني تائين حملو وڌيڪ رهي ٿو.

چوٽيءَ وارو ڪينئون (Shoot Borer):

هن جيت جو ڪينئون انبن جي نون نڪتل ٽارين کي (مٿان کان هيٺئين طرف) نقصان ڏيندو آهي. هن جو حملو نون ٽارين تي ٿئي ٿو. هي ٽارين جي وچ وارو نرم حصو کائيندو آهي. هن جي حملي ڪري نين ٽارين جي مٿان پن مرجهائجي ويندا آهن. ۽ آخرڪار حملي آور ٽاريون سڪل ۽ ڪاريون نظر ايندريون آهن. قردار انبن تي جيڪڏهن هن جيت جو حملو ٿئي ٿو ته اهي انب ميوي ڏيڻ جي قابل نٿا رهن.

نقصان جو وقت: هي جيت جولاءِ کان نومبر مهيني تائين وڌيڪ نقصان ڏئي ٿو.

ٿڙ وارو تنڊڻ (Trunk Borer):

هن جيت جو بالغ ڍگهين ٽنگن ۽ وڏين مڇن (Antennae) سان ناسي ميرانجهڙي رنگ جو ٿئي ٿو. سندس پرن تي گهرا اڇا نشان هوندا آهن. هن جا ٻچا هلڪي پيلي رنگ جا ۽ سندس مٿو ڪارو هوندو آهي. جنهن جي مدد سان وڻ جون پهريان ٽاريون سڪڻ شروع ڪنديون آهن. ۽ آخر ۾ سڄو سڪي ختم ٿي ويندو آهي.

نقصان جو وقت: هن جيت جو حملو سڄو سال رهي ٿو. پر هي جيت برسات جي موسم ۾ وڌيڪ نقصان رسائي ٿو.

ميوي واري مک (Fruity Fly):

انب جي ميوي واري مک عام مک (گهريلو) کان ننڍي هوندي آهي. هن جي بالغ جون رنگ چمڪندڙ خاڪي ٿئي ٿو. هن جون مکيون ميوي اندر آنا لاهينديون آهن. جيڪي ٻن ٽن ڏينهن اندر ڦٽي ايندا آهن. هن جيت جو

حملو انب جي سيني جنسن تي ٿئي ٿو. پر پاڇاتين جنسن جهڙوڪ: بيگن پالي، سورنيڪا تي تمام گهٽ رهي ٿو.

هن جيت جا صرف بچا (Maggot) نقصان ڏيندا آهن، جيڪي اڇي رنگ جا سنها ٿيندا آهن. ميوي اندر گِر کي کائي ميوي کي ختم ڪري ڇڏيندا آهن. آخرڪار ميوو هيٺ ڪري پوندو آهي. جڏهن وڏو ٿيندو آهي ته ڪل مان ٻاهر نڪري زمين تي ڪري سوبٽ ٿي ويندو آهي. هن جيت جا ڪينئان 6 کان 29 ڏينهن زمين ۾ سوبٽ جي شڪل اختيار ڪندا آهن. سوبٽ مان 44 ڏينهن اندر بالغ نڪري ايندو آهي.

نقصان جو وقت: هن جيت جو حملو جون-جولاءِ ۾ وڌيڪ رهي ٿو يا جيستائين انبن جي پٽائي مڪمل ٿئي.

انبن جو ميرانجهڙو منگهڻ/ميلي بگ (Mango Mealy Bug):

ميلي بگ تراڪڙي آني جهڙو جيت ٿيندو آهي. هن جي مادي جا پر اڇي پائوڊر سان ڍڪيل هوندا آهن. پاڻ اندر گلابي ميرانجهڙو هوندو آهي. هن جي مادي زمين تي ڳوتري ۾ آنا لاهي پوءِ مري ويندي آهي. هن جا نر ڪارن پرن سان هوندا آهن. هن جيت جي ٻچي جو حملو نون نڪتل پنن ۽ ڳؤنچن تي رهي ٿو. هي جيت لئہ دار مادو خارج ڪندو آهي. جنهن ڪري پنن تي ڪاري ڳر واري بيماري ٿي پوندي آهي. ان صورت ۾ ٻوٽي ۾ خوراڪ ٺهڻ جو عمل رڪجي ويندو آهي.

ميلي بگ جي حملي کان بچاءُ لاءِ نومبر مهيني کان پاٽي ڏيڻ کانپوءِ وڻن جي چوڌاري زمين کان 4 فوٽ مٿي پلاسٽڪ ويڙهجي ۽ پوءِ ان کي گريس هنيو وڃي. يا جتي نظر اچي ته لارسبين 150 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾ وجهي ڦوهارو ڪرڻ گهرجي. زمين ۾ بهتر نموني سان هر ڦار ڪريو ته جيئن زمين ۾ لڪل بچا اس ۾ مري ختم ٿي وڃن.

نقصان جو وقت: هن جيت جو حملو سجو سال رهي ٿو ۽ مارچ کان مئي تائين وڌيڪ حملو ٿئي ٿو.

سرنگهہ وارو ڪينئون (Leaf Minor):

هن جيت جو ڪينئون گلابي رنگ جو ٿيندو آهي ۽ جڏهن انبن ۾ نوان ڳؤنچ يا پن نڪرندا آهن ته انهن تي حملو ڪندو آهي. حملي دوران جهلي يا پردو ٺاهي ان اندر ڪاڏ ڪندو رهندو آهي. ۽ سڄي پن کي اندرو اندر کائي پرڻ ڪري سڪائي ڇڏيندو آهي. ۽ ان سان ڳڏوڳڏ سنهين ڏاندين تي پڻ حملو ڪندو آهي.

نقصان جو وقت: هن جيت جو حملو آڪٽوبر کان نومبر تائين ۽ جنوري کان مارچ تائين ٿئي ٿو.

چلر وارو جيت (Scales):

هي جيت رنگ جا خاڪي ڳاڙهسري چلر جهڙي شڪل ۾ سخت جسم جا ٿيندا آهن. هن جيت جا نر (Male) تمام گهٽ هوندا آهن. هن جيت جي مادي جنسي ميلاپ کانسواءِ (Parthenogenesis) جي عمل ذريعي واڌ ڪندي آهي. هن جا آنا ڳوترين ۾ هوندا آهن جن مان گرم موسم ۾ 24 ڪلاڪن اندر بچا نڪري ايندا آهن. هي جيت پنن ۽ ٽارين تي چنبڙيل نظر ايندا آهن. هي جيت پنن، ٽارين مان رس چوسيندا آهن. حملي آور پن، ٽاريون، انبڙيون، پيلي رنگ جون ٿي ڇڻي ويندڻيون آهن. جنهن ڪري انب جي پيداوار تي برو اثر پوندو آهي.

نقصان جو وقت: هن جيت جو حملو سڄو سال رهي ٿو.

جوڏي واري ٽنڊڻي (Bark Beetle):

جوڏي واري ٽنڊڻي سنڌ ۾ انبن جي تباهه ڪندڙ بيماري ڦهلائي ٿي. ٽنڊڻي ۽ بيماري ٻنهي تي آءِ پي ايم ذريعي ضابطو آڻي سگهجي ٿو. هي ٽنڊڻي هلڪي خاڪاڻ مائل يا ڀوري يا ميرانجهڙي رنگ جي هوندي آهي. سخت ڏاندي، گلن ڦلن جي ٻوٽن، ميويدار عام ٻوٽن تي پلجندي وڌندي رهي ٿي. هي ڪاٺ جي ڇرڙ وسيلي ۽ پنهنجو پاڻ ٻه هڪ جاءِ کان ٻئي جاءِ ائين منتقل ٿيندي رهي ٿي. قدبت ۾ باريڪ آهي. متاثر وڻن ۽ ٻوٽن ۾ شروعاتي حملي دوران ڪي خاص اهڃاڻ نظر نه ايندا آهن. مادي ٽنڊڻي جي ڇرڙ ۽ نقصان سبيان وڻن جي ٿڙ جا ڇوڏا ڇيريل ۽ منجهن سنهڙا سوراخ نظر ايندا آهن. هن ٽنڊڻي سان جراثيم جا مختلف قسم ٻه ڳڌوڳڌ رهندا آهن. جن کي مادي ٽنڊڻي پاڻ سان کڻي ٻين وڻن تائين پهچائي ٿي. ٽنڊڻي جا ٻچا توڙي بالغ فنجاءِ کي بطور خوراڪ ڪتب آڻيندا آهن ۽ وڻن کي ٽنڊڻي ايترو نقصان نٿي رسائي، جيترو مختلف قسمن جي جراثيم سان ٿئي ٿو. پر ٽنڊڻي پاران سوراخ ٿيڻ سبيان فنجاءِ وڻن جي ٿڙن ۽ ٽارين تائين وڃن ٿا. انبن جي آبادگارن کي صلاح ڏجي ٿي ته هو انبن جي باغن کي صحتمند رکڻ لاءِ ڪاڏ خوراڪ، پاڻي جي ڪوٽ ۽ هر قسم جي زخم وغيره کان وڻن کي بچائين. شديد متاثر وڻن کي ڪيڏي ختم ڪجي. ٽنڊڻي جي خاتمي لاءِ سال ۾ 3 دفعا مارچ، جولاءِ ۽ آڪٽوبر مهيني ۾ ٿڙن تي ڊيرپا اثر رکندڙ پيراٿرئيڊ گروپ جي دوا جهڙوڪ، ٽالستار 200 سي سي 100 لٽر پاڻي ۾ يا لارسبين 150 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾ ملائي ٿڙن تي چڱيءَ طرح ڦوهارو ڪجي. جيئن اهي ٽنڊڻي ۽ فنجاءِ جي واڌ جو سبب نه بڻجن.

جيتن جو ضابطو: عام طرح سان جيتن جي ضابطي لاءِ انبن تي ٻن مرحلن ۾ ڦوهارو ڪيو ويندو آهي. هڪ انبن جي پٽائي کان پوءِ سڪل ٽاريون، گڏ، پاڻ ۽ پاڻي وغيره ڏيڻ ڪانپوءِ يعني آگسٽ- سيپٽمبر وارن مهينن دوران جيئن ڦوٽهڙي دوران نقصان ڏيندڙ جيتن کان بچاءُ ٿي سگهي ٿو ۽ ٻيو ڦوهارو ٻور نهڻ کان اڳ ۾ يعني ڊسمبر يا جنوري دوران ڪيو ويندو آهي. نون ڪيل تجربن جي

روشنيءَ ۾ جيتن ۽ بيمارين جي ضابطي لاءِ هيٺين سفارشن تي عمل ڪري وڌيڪ فائدو ماڻي سگهجي ٿو.

1. پهريون ڦوهارو آگسٽ کان سيپٽمبر دوران جيت مار دوا سان گڏ ڪنهن ڪاپر گروپ جي دوا ملائي ڦوهارو ڪرڻ گهرجي. ته جيئن سوڪهڙي (Anthracnose) ۽ ٻين جون ٻيون بيماريون ختم ٿي وڃن.

2. ٻيو ڦوهارو بهتر ان وقت ٿيندو. جڏهن انب ۾ ٻور نڪرڻ شروع ٿئي ۽ ٻور مڪمل نه نڪتو هجي يعني جنوري مهيني دوران مهلي واري دوا سان اڇي سينور (Powdery Mildew) واري بيماري کان بچاءُ لاءِ دوا ملائي ڦوهارو ڪرڻ گهرجي. جو ته ٻوٽي ۾ مهلي ۽ اڇي سينور جي خلاف انبن ۾ مدافعت رهندي آهي ته اڳتي اهي بيماريون گهٽ حمل آور ٿين.

3. عام روايت رهي آهي ته جيڪڏهن جيت ۽ بيماريون ٻور دوران حملو ڪن ٿا ته ڪنهن دوا جو ٽيسٽائين ڦوهارو نه ٿو ڪيو وڃي جيستائين انبڙيون ڇٽي جيترين نه ٿي وڃن. پر آبهوا جي تبديلي جي ڪري نيون بيماريون ۽ جيت ٻور اچڻ دوران حملي آور ٿين ٿا. جهڙوڪ مهلو (Mango Hopper) ۽ اڇي سينور واري بيماري (Powdery Mildew) جيڪي اڪثر فيبروري مهيني ۾ اچي انبن کي نقصان رسائين ٿا. تحقيق جي روشني ۾ اهو مشاهدو ڪيو ويو آهي ته ٻور دوران جيڪڏهن بيمارين ۽

انبن جي جيتن جو ڪيميائي ضابطو		
جيت جو نالو	سفارش ڪيل دوا	وزن 100 لٽر پاڻي ۾
1. مهلو (هاپر)	ڪراٽي يا ڪونفيڊور يا اڪتارا يا لارسبين	50 سي سي 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 100 سي سي 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 10 گرام 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 150 سي سي 100 لٽر پاڻيءَ ۾
2. ٽرڙو	ڪنفيڊور يا ڪلوروفيناپائر	100 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 30 کان 35 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾
3. چوٽيءَ وارو ڪينئون	ڪراٽي يا ٽالسٽار يا لارسبين	50 سي سي 100 ملي ليٽر 150 ملي ليٽر
4. ميوي جي مک	ليزر يا ڊپريڪسن	250 ملي ليٽر 100 کان 160 گرام 100 لٽر پاڻيءَ ۾
5. ميرانجهڙو ميلي بگ، چلر وارو جيت	لارسبين يا ڪيوراڪران يا ايسوفيٽ	150 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 150 کان 200 سي سي 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 200 گرام 100 لٽر پاڻيءَ ۾
6. سرنگهه وارو ڪينئون	باءِ فينٿرين يا ٽريسر	150 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 20 ملي لٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾

چوڏي واري ٽنڊڻي	ٽالسٽار يا بائيفينٿرين لاسبين	200 سي سي 100 لٽر پاڻيءَ ۾ 150 ملي ليٽر 100 لٽر پاڻيءَ ۾

4. جيتن جو حملو نظر اچي ته سفارش ڪيل دوائن جو ڦوهارو ڪري سگھجي ٿو. پر ڦوهاري جي نوزل کي اهڙي طرح سيٽ ڪجي جيئن اهو بلڪل سنهون ڦوهارو ڪري ۽ ڦوهارو اهڙي طرح ڪجي جيئن پريشر سان ڦوهارو ٻور يا هلڪي داڻ کي ڇاٽي نه وجهي پر مٿان رڳو اچي ڪري.

نوٽ: ميوي واري مک جي ضابطي لاءِ دوائن کان علاوه جنسي ڦندن (Sex Pheromones) وارو طريقو پڻ ڪامياب ثابت ٿيو آهي. هن طريقي ۾ 8 ڦندا في ايڪڙ مارچ کان آگسٽ مهينن ۾ باغ اندر 6 فوٽن جي اوچائيءَ تي وڻن جي ڇانو ۾ ٻڌا وڃن.

جن ۾ موجود خوشبوءِ تي ٻه ميوي جي مک جون نر مکيون ميل جي چوٽين حصي کان ڊوڙي اچي ان ۾ ڦاسي مري وينديون. هنن ڦندن ۾ موجود دوا جو اثر ٻه مهينن تائين رهي ٿو. جڏهن ته ڊبن ۾ موجود ٻُرن ۾ هر مهيني دوا وجھڻ گھرجي.

ميوي جي مک کي ضابطي هيٺ آڻڻ لاءِ هميشه باغن جي صفائي چڱي نموني ڪرڻ گھرجي ۽ ڪريل، سڙيل ۽ ڪني ٿيل ميووي کي باغ مان چونڊي ڪنهن پلاسٽڪ جي ڪٿي يا ٿيلهي ۾ وجهي باغ کان ٻاهر دفنائڻ گھرجي يا ساڙڻ گھرجي. ائين ڪرڻ سان ڪني ميووي ۾ جيڪي ميووي جي مک جا ٻچا هوندا اهي جوان ٿي ٻاهر نڪري حملو ڪري نه سگھندا.

اڇو سينور (Powdery Mildew):

هن بيماريءَ جي ڪري پنن، ڏانڊين ۽ ٻور تي اڇي خاڪي رنگ جا داغ ٿي پوندا آهن. هن بيماريءَ جون نشانيون گھڻو ڪري فيبروري ۽ مارچ مهينن ۾ ظاهر ٿينديون آهن. ان لاءِ باغ ۾ چڪاس ڪبي رهجي ۽ بيماري نظر اچڻ شرط ڪنهن ويجهي زرعي ڪارڪن جي صلاح سان يا ٽاپسن ايم 100 گرام 100 لٽر پاڻيءَ ۾ يا بيٽان فوليئر 50 سي سي 100 لٽر پاڻي ۾ يا اسڪور 50 سي سي 100 لٽر پاڻي ۾ ملائي ڦوهارو ڪجي.

انب جو ڪوڙهه (Anthracnose):

شروعات ۾ هن بيماريءَ جي حملي ۾ وڻن جا پن ڪنارن کان سڪڻ شروع ڪن ٿا. ۽ آهستي آهستي هيءَ بيماري ننڍن شاخن تائين پکڙجي وڃي ٿي ۽ وڻ مٿان کان هيٺ سڪڻ لڳن ٿا.

هن بيماريءَ جي نقصان کان بچڻ واسطي سال ۾ ٻه ٽي دفعا ٽاپسن ايم 100 گرام 100 لٽر پاڻيءَ ۾ يا ڪنهن ٻه ڪاپر گروپ جي دوا جو ڦوهارو ڪرڻ گھرجي.

ڪرپوڪ (Malformation):

هي بيماري پور تي لڳي ٿي. جنهن ۾ انب جو پور چڳن جي صورت ۾ گوڙهو ٿي وڃي ٿو ۽ ميوو نٿو نهي. هن بيماريءَ جي نقصان کان بچڻ واسطي هر سال ميوو ختم ٿيڻ شرط چانگ ڪرڻ گهرجي. جڏهن ته حملي وقت بيماري وارين ٽارين جي متاثر ٿيل حصن کي 6 کان 8 انچ صحتمند شاخن سميت تيز اوزار سان ڪپي ساڙي ڇڏڻ گهرجي. زمين جي چڪاس ڪرائجي ۽ سفارش ڪيل خوراڪ جو بندوبست ڪجي.

انبن ۾ سوڪهڙي واري بيماري (Mango Decline):

اڄڪلهه هي مرض عام ٿي رهيو آهي. جنهن سبب جي ڪري وڻن جا وڻ سڪي سڙي رهيا آهن. هي مرض هڪ فنگس جي جراثيم (Lasi odiploidatheobromoe) وسيلي پکڙجي ٿو. هي جراثيم وڻن جي ٽڙ ۽ شاخن اندر پنن کي کاڌو رسائيندڙ نالين کي بند ڪري ڇڏين ٿا. جنهن ڪري پنن ۽ ٽارين کي کاڌي ۽ پاڻي جي رسد بند ٿيو وڃي ۽ پوءِ اهي ٽاريون يا وري سڄو وڻ سڪيو وڃي. وڻن جي تجزيئي دوران متاثر وڻن ۾ ٽڙ جي ڪل اندر جڃهي انداز ۾ ننڍڙيون تنڊيون نظر اچن ٿيون.

هنن تنڊين جي جسم ۽ پيٽ ۾ موتمار فنگس ٿئي ٿو. وڻن جي اندر بيماري پهچائڻ جو عمل دخل انهن تنڊين جو آهي. تنڊيون وڻن ۾ سوراخ ڪن ٿيون، ته انهن مان ڪونر جهڙو بدبودار رس ٻاهر نڪري ٿو ۽ ٽڙ تي گوڙها (Gummosis) نهيو وجن. تجربن دوران ڪاڌي وارين نالين ۾ ڪجهه ٻيا جراثيم پڻ نظر آيا. جنهن ۾ هڪ قسم فيوزيريم جو پڻ موجود هو. انهيءَ جي وڌڻ ۽ ٻنهي جراثيمن جي گڏجڻ ڪري حملو وڌيڪ شديد ٿي سگهي ٿو.

سفارشون : علاج کان احتياط بهتر آهي، جيڪڏهن باغ جي سارسنڀال سٺي هوندي ۽ ان کي سفارش ڪيل طريقي سان پاڻي، پاڻ، وقت سر ڦوهارو ڪرڻ، وڻن جو وڌيڪ مفاصلو رکڻ، انبن جي وڏن باغن ۾ ٻيا فصل نه پوکڻ ۽ گندگاهن کي ملچ طور استعمال سان وڻن ۾ بيماريءَ کان بچاءُ ڪري سگهجي ٿو.

- ڪيميائي ڀاڻ جو مرحليوار پورو پنو وزن ڏيڻ گهرجي.
- باغ ۾ موجود گندگاهه ۽ ڪکن پنن کي ڪي آبادگار گڏ ڪري باهه ڏيئي ساڙين ٿا. جڏهن ته ماهرن جي مشوري مطابق ائين هرگز نه ڪرڻ گهرجي. بلڪه گندگاهه ۽ ڪکن پنن کي گڏ ڪري زمين ۾ ملائي ڇڏجي ته جيئن طاقتور ٿئي ۽ باغ زور وٺي.
- سياري جي موسم ۾ وڻن کي وڏيڪ پاڻي ڏيڻ کان پاسو ڪجي. جنهن ڪري باغن ۾ ربيع وارا فصل هرگز نه پوکڻ گهرجن.
- انبن جي وڻن جون پاڙون کوٽي ظاهر ڪري رڊومل گولڊ يا ايليٽ 250 گرام 100 لٽر پاڻي ۾ ملائي وڻ تي استعمال ڪجي.
- متاثر وڻن ۾ سال ۾ 3 دفعا مهيني جي وقفي سان 50 گرام ايليٽ يا رڊومل گولڊ 50 گرام يا ٽاپسن ايم 50 سي سي پاڻيء ۾ ملائي انجيڪشن رستي وڻن ۾ سوراخ ڪري استعمال ڪجي. تحقيق جي نتيجي ۾ ايليٽ جا نتيجا بهتر ڏٺا ويا آهن.
- بيماريءَ کان پاڪ وڻن مان نئون ٻج پوکجي. انهيءَ مان قلم ۽ گوشا لڳائجن، نرسري ۾ فنگس کي ناس ڪندڙ دوا استعمال ڪجي.
- بيماريءَ ۾ لڳل سڪل ٽارين/وڻن کي ڪپي ساڙي ڇڏجي.
- سڪل ٽارن/ڏارن کي ڪنهن تيز اوزار سان اهڙي طرح ڪپجي، جيئن ڇيتون نه ٿين بلڪه موران مچ سڪل ٽار وڍجي وڃي.
- وڻن جي بيمار ٽارن کي چار پنج انچ صحتمند حصي وٽان تيز ڪارائيءَ سان ڪپي ڪٽي ڪنهن خالي زمين ۾ رکي ساڙي ڇڏجن.
- ڪپيل ٽارين وارين جاين تي بيئل وڻن ۾ ڪنهن ماهر جي صلاح سان بوربڊيڪس مڪسچر جي پيسٽ ناهي لڳائجي يا وري ڦنگي مار دوا هڻجي.
- ٻيجارو تيار ڪرڻ لاءِ بيمار وڻن جون ڪکڙيون يا قلم هرگز استعمال نه ڪرڻ گهرجن، ڇاڪاڻ ته ائين ڪرڻ سان بيماريءَ پکڙڻ جو خطرو رهندو.
- ٽڙ کي سال ۾ ٻه دفعا بوربڊيڪس مڪسچر لڳايو وڃي.
- باغن جي اندر ٻيا فصل پوکڻ کان پاسو ڪجي.
- وڻن کي ڪنهن به قسم جو زخم نه اچڻ گهرجي. جيئن جراثيمن کي حملي ڪرڻ جو ڪوبه موقعو نه ملي.
- ٿنڊڻين ۽ متاثر ٿيل وڻن تي ضابطو آڻڻ لاءِ زرعي ماهرن سان رابطو رکجي.
- چوڏي واري ٿنڊڻي کي ناس ڪرڻ لاءِ متاثر ٿيل ٽڙ کي ماهر جي راءِ سان ڪنهن مناسب دوا جو ڦوهارو ڪجي ۽ ٽڙ کي وقفي وقفي ديرپا يا گهڻي وقت تائين زهريلو اثر رکندڙ پيراٿيرائيڊ يا پرمٿرين 100 سي سي 100 لٽر پاڻي ۾ ملائي مارچ، جولاءِ ۽ آگسٽ ۾ ٽڙ کي ڦوهارو ڪيو وڃي.
- متاثر وڻن اندر اهڙين ڦنگي مار دوائن جو استعمال ڪجي جيڪي ڪنهن نظام تحت وڻن جي متاثر ٿيل حصي تي ضابطو آڻين.
- زرعي دوائون زهر آهن. تنهن ڪري صرف انهن کي ضرورت مطابق ماهرن جي سفارش سان استعمال ڪجي.

- جيڪڏهن بيماريءَ سبب وڻ سڪي وڃن تہ انهن کي هڪدم ڪپي ان جي جڳهہ تي صحتمند نيون ڇڪيون پوکجن.

بورڊيڪس مڪسچر تيار ڪرڻ جو طريقہ ڪار: بورڊيڪس مڪسچر کي ٻن طريقن سان انبن جي باغن تي استعمال ڪيو ويندو آهي.

قوهارو (Spray) 2 ڪلوگرام نيرو توتي Copper Sulphate 2 ڪلوگرام چن جو پٿر (Lime Stone) ۾ 200 لٽر پاڻي ۾ ملائي استعمال ڪجي. قوهارو ڪرڻ لاءِ ڳار جهڙو ڇڊو تيار ڪجي تہ جيئن آسانيءَ سان قوهاري جي مشين واري نوزل/نالي مان نڪري سڄي وڻ کي چڱيءَ طرح سان ڌوئي سگهجي.

.

آءِ سي ٽي زرعي توسيعي مرڪز
ڊائريڪٽوريٽ جنرل زرعي توسيع، زراعت کاتو حڪومتِ سنڌ
ICT Agricultural Extension Services Center, Directorate General Agriculture Extension, Agriculture, Supply & Prices Department Government of Sindh, Block-F, Shahbaz Building Hyderabad.
Helpline: +92 3111646111 Email: ictagriextensionsindh@gmail.com
www.ictagrisindh.gov.pk